

Náklady poškozeného

Ustanovení § 155 odst. 4 trestního řádu, upravující podmínky uplatnění nároku na náhradu nákladů poškozeného v trestním řízení, je nutné v souladu se stávající relevantní judikaturou Ústavního soudu týkající se plynutí lhůt vykládat tak, že pokud roční lhůta pro uplatnění nároku na náhradu uplyne v den pracovního volna či klidu, připadá poslední den lhůty na nejbližší následující pracovní den.

(Nález Ústavního soudu České republiky sp.zn. I.ÚS 1153/21 ze dne 30.8.2021)

Ústavní soud rozhodl ve věci ústavní stížnosti stěžovatele Z. N., zastoupeného Mgr. T.M., advokátem, sídlem P., směřující proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 11. 2. 2021 č. j. 5 To 44/2021-365; za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení, tak, že usnesením Městského soudu v Praze ze dne 11. 2. 2021 č. j. 5 To 44/2021-365 bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení s čl. 89 odst. 2 Ústavy. Toto rozhodnutí se proto ruší.

Z odůvodnění

I. Vymezení věci a předchozí průběh řízení

1. Podanou ústavní stížností se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví citovaného usnesení Městského soudu v Praze (dále také jako "stížnostní soud"), kterým bylo rozhodnuto, že stěžovatel jako poškozený nemá právo na náhradu svých nákladů vzniklých s přibráním zmocněnce v trestním řízení.

2. Z ústavní stížnosti, napadeného rozhodnutí a vyžádaného soudního spisu zjistil Ústavní soud především následující skutečnosti.

3. Stěžovatel utrpěl těžká zranění při dopravní nehodě způsobené vedlejším účastníkem (dále i jako "odsouzený"). V rámci trestního řízení vedenému proti odsouzenému se nechal zastupovat advokátem při uplatňování nároku na náhradu újmy. Rozsudkem ze dne 24. 10. 2019 Městský soud v Praze uložil odsouzenému povinnost nahradit stěžovateli újmu ve výši cca 250 tisíc Kč. Dne 26. 10. 2020 (šlo o pondělí) podal stěžovatel u Obvodního soudu pro Prahu 4 návrh na uložení povinnosti odsouzenému uhradit stěžovateli náklady trestního řízení. Citovaný soud návrhu vyhověl a nařídil odsouzenému nahradit stěžovateli náklady vzniklé přibráním zmocněnce ve výši 38.478 Kč. Ke stížnosti odsouzeného Městský soud v Praze napadeným usnesením prvostupňové rozhodnutí zrušil. Dovedil, že stěžovatel uplatnil svůj nárok na náhradu nákladů jeden rok a dva dny poté, co nabyl právní moci rozsudek ve věci samé. Ustanovení § 155 odst. 4 trestního řádu uvádí, že nárok na náklady související s účastí poškozeného v trestním řízení je třeba uplatnit do jednoho roku od právní moci odsuzujícího rozsudku, jinak zaniká. Dle stížnostního soudu jde o lhůtu sui generis a byť je upravena v procesním předpisu, řeší hmotněprávní problematiku. Příslušné právo na náhradu zaniká (prekluduje) uplynutím posledního dne lhůty a stěžovatel proto neuplatnil svůj nárok včas.

II. Argumentace stěžovatele

4. Stěžovatel s napadeným usnesením stížnostního soudu nesouhlasí. Má za to, že obecný soud svým postupem porušil jeho právo na spravedlivý soudní proces zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny

základních práv a svobod.

5. Základní problém vidí stěžovatel v chybném výkladu plynutí lhůt. I u hmotněprávních lhůt totiž platí, že případně-li poslední den lhůt na volný pracovní den, je posledním dnem lhůty pracovní den nejbližší následující (srov. § 607 obč. zák.). Stejně pravidlo pro procesní i hmotněprávní lhůty (s výhradou výslovné odchylky upravené zákonodárcem) dovodil ve své judikatuře Ústavní soud (např. náleze ze dne 25. 9. 1998, sp. zn. IV. ÚS 365/97, N 108/12 SbNU 103). Předmětný výklad uplatnil Ústavní soud přímo na situaci velmi obdobnou té stávající (náleze ze dne 30. 8. 2016, sp. zn. IV. ÚS 3486/15, N 158/82 SbNU 497). Stěžovatel je na základě uvedeného přesvědčen, že návrh na uložení povinnosti odsouzenému uhradit mu náklady trestního řízení podal před koncem lhůty stanovené v § 155 odst. 4 trestního řádu.

III. Průběh řízení před Ústavním soudem

6. Ústavní soud si u Obvodního soudu pro Prahu 4 vyžádal spis vedený pod sp. zn. 6 T 28/2019 a vyzval Městský soud v Praze a vedlejšího účastníka, aby se vyjádřili k ústavní stížnosti.

7. Stížnostní soud primárně odkázal na napadené usnesení. Doplnil, že jde o málo vídanou situaci, podobnou věc zatím dle dotazu předsedy senátu rozhodoval pouze jediný senát stejného soudu a ten měl shodný právní názor. V literatuře ani judikatuře stížnostní soud k problému nic nenašel a je proto rád, že se jím bude zabývat Ústavní soud.

8. Vedlejší účastník (odsouzený) se k ústavní stížnosti nevyjádřil a lze tak mít za to, že se postavení vedlejšího účastníka vzdal (§ 28 odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

9. Za dané situace Ústavní soud považoval za nadbytečné posílat vyjádření stížnostního soudu k replice stěžovateli. Podle § 44 zákona o Ústavním soudu rozhodl Ústavní soud bez konání ústního jednání, protože od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci.

IV. Splnění podmínek řízení

10. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 a contrario zákona o Ústavním soudu), byla podána včas (§ 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu) a splňuje i ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

V. Vlastní hodnocení Ústavního soudu

11. Ústavní soud mnohokrát zdůraznil, že je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který stojí mimo soustavu soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy), a vzhledem k tomu nelze řízení před ním považovat za další instanční přezkum v systému obecné justice. Jeho cílem v řízení o ústavní stížnosti je přezkoumat výhradně ústavnost soudních rozhodnutí, jakož i řízení, které jejich vydání předcházelo. Vzhledem k tomu platí, že vedení řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad podústavního práva a jeho aplikace na jednotlivý případ přísluší obecným soudům a o zásahu Ústavního soudu do jejich rozhodovací činnosti lze uvažovat pouze za situace, kdy je rozhodování obecných soudů stíženo vadami, které mají za následek porušení ústavnosti. Materiálně lze vyjádřit pravomoc Ústavního soudu též tak, že je oprávněn napravovat toliko excesy obecných soudů (srov. např. náleze ze dne 4. 6. 2019, sp. zn. II. ÚS 996/18).

12. Ústavní soud po seznámení se s obsahem ústavní stížnosti, napadeného rozhodnutí a vyžádaným spisem dospěl k závěru, že k právě takovému vybočení při rozhodnutí obecného soudu došlo. Ústavní stížnost je tudíž důvodná.

V. a) Relevance dosavadní judikatury Ústavního soudu k předmětné právní otázce

13. Stížností soud ve svém vyjádření argumentuje, že k problematice neexistuje žádná relevantní judikatura. Byť je možná pravdou, že dosud v judikatuře Ústavního soudu nebyla řešena stejná záležitost, neznamená to, že by se analogicky nedaly aplikovat závěry z jiných rozhodnutí. Projednávaná věc v klíčových aspektech odpovídá zejména té, o které již Ústavní soud rozhodl stěžovatelem citovaným náleznem sp. zn. IV. ÚS 3486/15. V něm zdejší soud přistoupil k výkladu plynutí času ve vztahu k § 152 odst. 2 trestního řádu, tj. uplatnění nákladů trestního řízení soudem ustanoveným obhájcem. Ten má dle citovaného ustanovení právo uplatnit své náklady do jednoho roku ode dne, kdy se dozvěděl o ukončení povinnosti obhajovat.

14. I v daném řízení bylo dle Ústavního soudu z hlediska rozhodování obecných soudů klíčové posoudit okamžik konce uvedené prekluzivní jednorochní lhůty, pokud připadne na den pracovního klidu nebo pracovního volna. Ústavní soud tehdy napadená rozhodnutí formálně zrušil pro nedostatečné odůvodnění. To ale spočívalo právě v tom, že se obecné soudy nevyřádaly s argumentací stěžovatele poukazující na výklad posouvající konec lhůty na nejbližší pracovní den. Postup obecných soudů byl dle Ústavního soudu v rozporu s právním názorem, který k výkladu plynutí času uváděla odborná literatura (odkazující u § 151 odst. 2 trestního řádu na relevanci obecných pravidel pro počítání lhůt v § 60 odst. 3 trestního řádu: "Připadne-li konec lhůty na den pracovního klidu nebo pracovního volna, pokládá se za poslední den lhůty nejbližší příští pracovní den.") a taktéž s již představenou judikaturou Ústavního soudu týkající se obecných právních principů pro počítání času, mj. v citovaném nálezu IV. ÚS 365/97 ["v našem právním řádu v případech, kdy poslední den lhůty připadne na sobotu, neděli nebo svátek platí v zásadě (pokud ovšem konkrétní právní norma výslovně nestanoví jinak) stejný režim jak pro lhůty procesní povahy, tak pro lhůty hmotněprávní, platí totiž pravidlo, že posledním dnem lhůty se stává nejbližší následující pracovní den"]. Z podaného je ve vztahu k ustanovení § 151 odst. 2 trestního řádu zřejmý příklon Ústavního soudu k výkladu posouvajícího konec prekluzivní lhůty na nejbližší pracovní den.

V. b) Závaznost právního názoru Ústavního soudu a možnost jeho překonání obecnými soudy

15. Podle čl. 89 odst. 2 Ústavy jsou vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu závazná pro všechny orgány i osoby. Ústavní soud dává konstantně najevo, že tento příkaz platí rovněž pro něj, což se uplatní i ve vztahu k odůvodnění předpokladů pro otevření ústavněprávního přezkumu postupem předepsaným podle § 23 ve spojení s § 13 zákona o Ústavním soudu.

16. Ve své judikatuře Ústavní soud nevyklučuje možnost změny vlastní judikatury z podnětu obecných soudů a přijetí odlišného právního názoru prostřednictvím v předchozím odstavci vymezeného rámce. Obecné soudy pak ale jsou povinny tento výjimečný postup náležitě odůvodnit v rovině ústavněprávní argumentace již v rámci odůvodnění svého rozhodnutí, tj. musí nabídnout ústavně konformnější výkladovou alternativu (např. nálezn ze dne 13. 11. 2007, sp. zn. IV. ÚS 301/05, N 190/47 SbNU 465). Prostý nesouhlas obecného soudu s právním názorem zdejšího soudu, případně argumentace opírající se jen o podústavní předpisy, však představené podmínky pro překonání judikatury Ústavního soudu nenaplnuje (srov. nálezn ze dne 6. 2. 2018, sp. zn. III. ÚS 976/17, N 19/88 SbNU 267).

V. c) Aplikace nosných závěrů dosavadní judikatury Ústavního soudu na projednávanou věc

17. Stížností soud výklad plynutí prekluzivní lhůty v ustanovení § 155 odst. 4 trestního řádu odůvodnil následovně: "Tato lhůta je lhůtou sui generis, byť je upravená v procesním předpisu, řeší hmotně právní problematiku, a tudíž uplynutím posledního dne lhůty právo zaniká - prekluduje. Proto se na běh lhůty nemohou aplikovat zásady ust. § 60 odst. 3 tr. řádu, upravující běh procesních lhůt."

18. Ze znění odůvodnění je zřejmé, že Městský soud v Praze se s výše představenými závěry pro věc relevantní judikatury Ústavního soudu nevypořádal. Nepřihlédl ani k odborné literatuře. Ta totiž jednoznačně dovozuje aplikaci obecných pravidel § 60 odst. 3 trestního řádu též pro § 155 odst. 4 trestního řádu (srov. ŠÁMAL, Pavel, ŠKVAJN, Petr. § 155 tr. řádu. IN: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1859). Jak již bylo uvedeno ve vyjádření městského soudu, ten vítá intervenci Ústavního soudu vyjasnění výkladu příslušného ustanovení.

19. Z uvedeného vyplývá, že § 155 odst. 4 trestního řádu je nutné vykládat tak, že pokud roční lhůta pro uplatnění nároku na náhradu nákladů poškozeného v trestním řízení uplyne v den pracovního volna či klidu, připadá poslední den lhůty na nejbližší následující pracovní den. Nevzal-li stížnostní soud v napadeném usnesení tento ústavněprávní výklad předestřený v citovaných nálezech Ústavního soudu v potaz, resp. se jím vůbec nezabýval, a stěžovateli v důsledku toho upřel právo na náhradu nákladů trestního řízení z důvodu údajné prekluze nároku, porušil tím jeho právo na spravedlivý proces ve spojení s nezohledněním závaznosti judikatury Ústavního soudu. Nerespektování právního názoru Ústavního soudu vyjádřeného v jeho nálezech ze strany orgánu veřejné moci nadto zakládá porušení principu rovnosti a zásady právní jistoty (za všechny nálezy ze dne 12. 4. 2001, sp. zn. III. ÚS 648/2000, N 60/22 SbNU 39).

VI. Závěr

20. Stížnostní soud zrušil opačné rozhodnutí prvostupňového soudu a rozhodl, že stěžovatel jako poškozený nemá nárok na úhradu nákladů trestního řízení od odsouzeného, neboť nárok uplatnil až po uplynutí roční prekluzivní lhůty. Tento právní názor přitom je v rozporu s relevantní judikaturou Ústavního soudu. Jelikož se Městský soud v Praze s citovanými nálezy nijak nevypořádal, porušil tím právo stěžovatele na spravedlivý proces i zásadu závaznosti judikatury Ústavního soudu.

21. Ústavní soud s ohledem na uvedené ústavní stížnosti vyhověl podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a napadené usnesení Městského soudu v Praze zrušil [§ 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona].

22. Městský soud v Praze bude při dalším rozhodování vázán právním názorem Ústavního soudu, v případě svého nesouhlasu s ním má možnost nastínit alternativní ústavněprávní výklad, samozřejmě ale přitom musí dodržet výše definované podmínky založené v judikatuře Ústavního soudu.

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Odškodnění \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Hodnocení důkazů](#)
- [Adhezní nárok \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Stížnost proti usnesení o zahájení trestního stíhání](#)
- [Účinné vyšetřování \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Vazba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výkon trestu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Trestní odpovědnost](#)
- [Předávací vazba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Trestní odpovědnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Oběť trestného činu](#)